

Tillæg til Vore Kirkegårde bind 20 nr. 1

Foreningen for kirkegårdskultur

Årsmøde

Foreningen for Kirkegårdskultur afholder sit ordinære årsmøde torsdag den 4. juni 1959 på hotel »Baltic« i Nykøbing, Falster.

Generalforsamlingen åbnes kl. 9,30.

DAGSORDEN:

1. Valg af dirigent. — 2. Aflæggelse af beretning for 1958/59. — 3. Fremlæggelse af det reviderede regnskab. — 4. Fremlæggelse af virksomhedsplan 1959/60. — 5. Fremlæggelse af budget. — 6. Beretning fra redaktøren. — 7. Valg til redaktionsudvalget. På valg er provst *J. Exner* og kirkegårdsinspektør *J. Gravesen*. — 8. Valg af fem bestyrelsesmedlemmer. På valg er domprovst *C. Bay*, landsretssagfører *H. F. Jegsen*, kirkegårdsbestyrelsesformand *Vilh. Nielsen*, landsbygraver *H. Olesen* og stenhuggermester *Leo Rosendal*. — 9. Valg af to revisorer og en revisorsuppleant. — 10. Fastsættelse af stedet for næste årsmøde. — 11. Eventuelt.

Efter generalforsamlingen et foredrag; emne og foredragsholder meddeles på mødet.

Der spises frokost på hotellet kl. ca. 12,30, hvorefter der i rutebiler køres til såvel købstads- som landsbykirkegårde under menighedsrådsformand *Steen Steensen Blichers* ledelse.

Det tilrådes omgående at reservere hotelværelse med henvisning til mødet og reference til *Steen Steensen Blicher*.

CARL BAY

/VOLMER RUD NIELSEN

Årsregnskab 1. april 1958—31. marts 1959

Indtægter:

Kassebeholdning pr. 1. april 1958 ..	704,82
Kontingenter	8.218,50

Tilskud:

Kirkeministeriet	1.000,00	
Landbrugslotteriet ...	1.000,00	2.000,00
Renter	46,05	

10.969,37

Udgifter:

Kontorudgifter	1.381,80
Vore Kirkegårde	5.584,53
Møder og foredrag	2.946,92
Diverse	99,40

Kassebeholdning pr. 31. marts 1959.	956,72
-------------------------------------	--------

10.969,37

Horsens, den 1. april 1959.

Volmer Rud Nielsen.

Regnskabet er gennemgået efter kassebog og kassebilag, og vi har intet fundet at bemærke.

Vestre Kirkegård, København, d. 8. april 1959.

A. Falmer-Nielsen.

Viktor Grebe.

Nye medlemmer

Afdeling A.

Vejgaard menighedsråd, Vejgaard pr. Aalborg.
Nørretranders menighedsråd, Nørretranders pr. Aalborg.

Afdeling D.

Hortonom Gösta Gustafsson, Lomma, Sverige.

Udnævnelse

Vort medlem, hortonom *G. Gustafsson*, der har haft ansættelse ved Malmös kirkegårde og just var på studierejse i udlandet, er udnævnt til kyrkogårdsföreståndare i Eskildstuna.

Fødselsdage

I marts var der 2 af kirkegårdenes ledende personer, som fyldte et rundt tal, og da ingen af dem ynder publicitet, har vi ventet med at berette derom til nu, altså bogstaveligt *post festum*. Den 23. var det inspektøren ved landets største kirkegård, Københavns *Vestre*, der fyldte 50 år, og dagen efter var det landets ældste fungerende inspektør, lederen af Svendborgs kirkegårde, *Jens Gravesen*, der fyldte 80, — og han er *still going strong*. At vurdere disse 2 ka-

paciteter her, vil der ikke være megen mening i, — det er gjort andre steder og på mange måder, og vi skal heller ikke referere, hvordan de hver for sig fejrede deres dage. Men vi vil (stadig post festum) med disse linjer lige anføre, at førstnævnte i mange år har været Ffk.s kritiske revisor, og at sidstnævnte er den eneste tilbageværende medstifter af foreningen, ligesom han siden 1926 har været medlem af dette blads redaktionsudvalg. Vi håber både i bestyrelsen og i redaktionsudvalget og i revisionen endnu længe at kunne beholde begge de to skattede medlemmer, og vi ønsker (igen: post festum) dem begge fortsat gode arbejdsår og lykkeligt familieliv, ligesom vi takker for god indsats i vor forenings arbejde. Vi *har* sagt det med blomster.

Hindsgavl

er atter i år stedet, hvor kirkegårdsinspektørforeningen holder sit årsmøde, — det bliver i dagene 20.—23. september. Vi håber i næste hefte at kunne bringe nærmere program, men kan dog anføre, at den 22. bliver redskabsdag, hvor endnu flere firmaer end tidligere viser de sidste nye redskaber og maskiner. Til denne dag er også kirkegårdsbestyrelser velkomne, og dette kan ske uden særlig anmeldelse.

Dachau

vækker kun usympatiske forestillinger, men ved at udskrive en konkurrence om et mindesmærke for ofrene i denne tilintetgørelseslejr er der dog kommet nye momenter frem. Præmiesummen er 100,000 belgiske francs, indleveringsfristen 31. maj 1959, og program med bilag fås hos *M. G. Walraeve*, Secrétaire General du Comité International de Dachau, 35 Rue de Haerne a Bruxelles, Belgien.

Fra danske dagblade

¹⁴/₁₂ 1958 (Aalborg Amtstid.): Ørum kgd. skal udv. med skolehave på 800 m².
¹⁶/₁₂ (Viborg Stifts Folkebl.): Viborg har vedtaget nyordning af kgd. *V. Pilegaard Hansen* ansættes som inspektør fra 1.-1.-59.
¹⁶/₁₂ (Fyns Social-Dem.): De tyske grave, — får Odense 400?
¹⁶/₁₂ (Aarhus Stiftstid.): Brabrand sikrer sig jord til udv. af kgd. Sognerådet afslår at betale nyt kapel til kr. 47.000.
¹⁷/₁₂ (Viborg Stifts Folkebl.): Viborg byråd indstillet på at lade opføre krematorium til kr. 578.000 (arkitekt *Danielsen*).

¹⁷/₁₂ (Holstebro Dagbl.): Kirkemin. har godk. plan for udv. af Vinderup kgd.

¹⁸/₁₂ (Fyns Social-Dem.): Bogense kgd. skal reguleres. Der mangler plads.

¹⁹/₁₂ (Middelfart Social-Dem.): Søndre kgd. i Middelfart står for udv. (ingeniør *Bille Andersen*, graver *H. C. Andersen*).

²³/₁₂ (Aalborg Stiftstid.): Der skal udføres reguleringsarb. m. m. på Aalborg Søndre kgd. for kr. 125.000.

²⁴/₁₂ (Aalborg Amtstid.): Der drøftes udv. af Års kgd.

²⁹/₁₂ (Aalborg Amtstid.): På Vesterhornum kgd. opføres redskabsskur, — og der arb. med planer om udv. ved inddragelse af skolens have.

²⁹/₁₂ (Horsens Folkebl.): Planer om kgdsudv. i Juelsminde.

³¹/₁₂ (Berlingske Tid.): Paa Kirkegaarden (kronik, *E. Terkelsen*).

⁸/₁ 1959 (Flensborg Avis): Bredsted kgd. skal udv.

¹⁴/₁ (Fr.havns Avis): Sæby kgd. skal udv. mod nord (havearkitekt *Johannes Tholle*).

¹⁵/₁ (Berlingske Aften): Planer om en ny kk. i Humlebæk og udv. af kgd.

²/₁ (Loll. Tid.): Flyttes de tyske grave fra Låland?

²¹/₁ (Berl. Aften): Dansk mindesmærke eller et denkmal (tyskergravene i Oksbøl)?

²⁶/₁ (Dannevirke): Rødding frimenighed bytter jord med kgd.udv. for øje.

²⁸/₁ (Vendsyssel Tid.): Sæby byråd har godk. planen om udv. af kgd.

²⁹/₁ (Fyens Stiftstid.): Der blantes granskov bagved Nyborg ny kgd.

²⁹/₁ (Vejle Amts Folkebl.): Der er 42 ansøgere til stillingen som kgdsgartner i Brande.

³⁰/₁ (Roskilde Social-Dem.): Solrød kgd. udv. med 1576 m².

⁴/₂ (Silkeborg Avis): Dollerup får et areal af Hald hovedgård til kgd.

⁵/₂ (Fyns Tid.): Fredens kgd. i Odense vil få større urnehave (insp. *Raahauge-Askegaard*).

¹³/₂ (Horsens Folkebl.): Hedensted kgd. udvides.

²⁰/₂ (Kristel. Dagbl.): Om de tyske flygtninges og soldaters grave på danske kirkegårde (kronik, provst *Johs. Asmund*).

²⁶/₂ (Vejle Amts Folkebl.): 23 gravsteder skændet på Vejle kgd.

²⁷/₂ (Vestkysten): Får Esbjerg alligevel de tyske soldatergrave?

²⁷/₂ (Nordsjælland): Kirkegård og kapel på Krogerups jord?

³/₂ (Fåborg Folketid.): Får Ryslinge frimenighed nu løst kgds-planen?

⁴/₂ (Bogense Avis): Kgds-reguleringen i Bogense (insp. *Raahauge-Askegaard*).

$\frac{9}{3}$ (Frit Folk): Hover sogn får smuk kgd. og kapel i Grejsdalen (arkitekt *Malling Pedersen*, Vejle).

$\frac{12}{3}$ (Aalborg Stiftstid.): Plan om skovkgd. ved Ålborg.

$\frac{15}{3}$ (Aalborg Stiftstid.): Insp. *Hasselstrøm* kortlægger kgd. i Thy.

$\frac{18}{3}$ (Vendsyssel Tid.): Bangsbostrand mhr. fastholder sit kgds-projekt, og kirkeministeren ændrer ikke godkendelsen.

Fra norske dagblade

$\frac{10}{12}$ 1958 (Dalene Tid.): Egersund kgd. og omgivelser.

$\frac{18}{12}$ (Nationen): Ringebu kgd. utv.

$\frac{20}{12}$ (Tynes Stord): Uggdal kgd. utv., der sættes 10 mann igang.

$\frac{20}{1}$ 1959 (Østlandets Bl.): Planer om utv. av kgd. på Svartskog.

$\frac{9}{2}$ (Porsgrunns Dagbl.): Kgd. i Bamble trenger utv.

$\frac{9}{2}$ (Varden): Utv. av kgd. i Tørdal står føre.

$\frac{9}{2}$ (Øvre Smaalenene): Tomter kgd. utv.

$\frac{11}{2}$ (Nordlys): Kgd. skal anlegges i Gausvik.

$\frac{12}{2}$ (Sogn Folkebl.): Høyanger gravplass er vorten for liten.

$\frac{14}{2}$ (Haugesunds Avis): Krematoriesp. i Haugesund vil trolig komme opp i forb. m. forestående utv. av kgd.

$\frac{19}{2}$ (Romsdalsposten): Regulering ved Gomalands gravsted.

$\frac{19}{2}$ (Folkets Røst): Utv. av Spydeberg kgd. drøftes.

$\frac{19}{2}$ (Haugesund Dagbl.): Moderne og vakkert kgdsan. i Skudened under arbeide.

$\frac{23}{2}$ (Romerike): Utv. av Skedsmo kgd. med 2000 m².

$\frac{7}{3}$ (Vestlandske Tid.): Dypvåg vil gjøre kgd. vakrere (havearkitekt *Kåre Huvestad*).

$\frac{14}{3}$ (Trønder-Avisa): Steinkjer gravlund får egen parsell for urnegraver. Kr. 41.000.

Fra svenske dagblade

$\frac{29}{12}$ 1958 (Hudviksvall Tidn.): Ny kgd. i Bergsjö projekteras.

Fra tidsskrifterne

Der Naturstein nr. 1: Grabmal Bischoff von Artur Sansoni. Warum sind polierte dunkle Grabsteine verboten? — Nr. 2: Das breite Kreuzdenkmal. — Nr. 3: Der Bildhauer Erich Moog Kottenheim. Gesteinkunde. Der Friedhof lebendiges Zeugnis der Gemeinschaft (dr. *Werner Thust*).

Deutsche Friedhofskultur nr. 12: Fernsehensendung am Totensonntag. Nutzungsgebühr für Wahlgräber = unproblematisch? (*W. Marthner*). Wege auf dem Friedhof (*J. Brücken*). Stand über die Anfertigung von Gräbern mit technische Hilfsmitteln. Friedhofe früher und heute. — Nr. 1: Gute Friedhofsverwalter = gute Friedhofe. Erweiterungsfriedhof Kirchheim bei Heidelberg. Winterfreud ... und Winterleid auf dem Friedhof (*J. Brücken*). Grabbeplanzung = ethische Wirkung auf die Lebenden (*J. Thomas*). Es wuchsen drei Lilien auf ihrem Grab (*J. Thomas*). Arbeitstechnik des Friedhofsgärtners (*Karl Schrön*). — Nr. 2: Ausdruck des Gemeinschaftsgedankens. Rechtsgültigkeit von Friedhofsordnungen, die eine einheitliche Gestaltung der Begräbnisstätten bewecken. Zusammenarbeit zwischen Friedhofsverwaltung und Friedhofsgärtner (*J. Brücken*). Die Bindeerei zu den Totengedenktagen (*J. Müller*).

Friedhof und Denkmal $\frac{11}{12}$: Gutachten über die Rechtsgültigkeit von Friedhofsordnungen, die einige einheitliche Gestaltung der Begräbnisstätten bewecken.

Gartner-Tidende nr. 52: Kirkegårdskultur i Italien (*Poul Olsen*).

Ignis nr. 1: Ludvika krematorium (*Peter Cel-sing*). Kort historik över Ludvika krematoriums tillkomst (*Olle Carlsson*). Ludvika krematoriums invigning. — Nr. 2: Stalsberghagen krematorium i Norge (*Erling Rikheim*). Kyrkan och eldbeg. (*Bertil Elgstedt*). Tillbyggnad av krematoriet på Kvibergskyrkogården i Göteborg. Krematoriebygget i Lund. Vänthall vid Eskilstuna krematorium (*Olof Holm*). — Nr. 3: Jönköping krematorium och dess konstnärliga utsmyckning (*Sv. Erixson*). Krematoriet i Odda i Norge. Nytt kapellkrematorium planeras i Göteborg (*G. Gamelius*).

Kriegsgräberfürsorge nr. 8: Sie sollen gern bei uns sein. Volkstrauertag 1958. Berichte über die Veranstaltungen am Volkstrauertag 1958. Fliegersgrab über der Faxabucht. — Nr. 1: Von Bizerta bis zum Rand der Wüste. Totenehrung auf Tjikopo Selatan. — Nr. 2: Pflanzen legen Bewährungsprobe ab. Eine Grossstadt sorgt für ihre Toten.

Kunst und Stein nr. 1: Neuzeitliche Grabmalformen in Bern und Basel m. m.

Landsbygraveren nr. 12: Middelalderlig skik i Norge (gravkastning). — Nr. 1: Redskaber og rekvisitter til kirkegården (*Villy Jensen*). — Nr. 2: Værd at vide (om blomsterløg m. m.) (*H. Thomsen*). — Nr. 3: Dansk klokkeringning — hvorfor så trist?

Menighedsrådenes Blad nr. 2: Grandækning — granafdækning.

Norsk Hagetidend nr. 2: Gravplassene forteller noe om vårt kulturnivå (*Karen Reistad*).

Steinmetz und Steinbildhauer nr. 11: Der gute Geist im Schaffen, Freude an der Arbeit und vor allem auch Verantwortungsgefühl (diverse råd vedr. gravmæler m. m.).

Fra det faglige bogmarked

Winifred Walker: All the Plants of the Bible. 8°, 244 s., Lutterhorth Press, London 1958. 25 sh.

Der eksisterer en righoldig litteratur om emnet: planterne i bibelen. Ganske naturligt har det interesseret og inspireret både botanikere og teologer, menigmand såvel som historikere og folklorister. Men at det desuden er et meget vanskeligt emne at give sig i lag med, turde være klart. Planterne i bibelen er nævnt (omtalt) af folk, der i dette specielle spørgsmål har måttet betegnes som lægmænd, og oversættelser gennem tusinde år har givet kilder til fejl i nomenklatur og ændret betegnelser fra tid til anden (klinge = ugræs, f. ex.). At forskellige planter kan henføres til samme sted i bibelen viser også denne bog, der med sin undertitel af: „114 blomster, frugter, træer, buske og urter smukt illustreret“ svarer til det anførte og giver én tillid til det anførtes rigtighed. Forfatteren er både botaniker og kunstner, der blad for blad fortæller om planten og i farvelagte tavler giver deres udseende. Skade at den berejste forfatter ikke har været i Palæstina og set dem in natura, sådan som pastor *C. Skovgaard-Petersen* var det, og kunne skildre nogle af dem af selvsyn på stedet.

Bogen er allerede nu kommet i 3die udgave.

Hans Schiller: *Gartengestaltung*. 2den udgave. 4°, 432 s., Percy, Berlin og Hamburg 1958. DM. 74,—.

Denne anden udgave af det udmærkede værk om planlægning og udførelse af offentlige og private haveanlæg af enhver art er forøget fra den i 1950 udkomne 1ste udgave med et halvt hundrede sider og næsten 100 illustrationer, — blandt de sidste findes en iøvrigt ikke ukendt serie fra de „sytten haver i een“, og værket går i det hele taget i denne udgave på flere punkter udenfor det tyske gebet. Det er et standardværk for enhver, der arbejder med det grønne i et moderne samfund, og forfatterens overblik over emnet giver berigende bidrag til studium af de forskellige temaer, uovertruffen i sin mangfoldighed og grundighed. Ikke mindst

beskæftiger Schiller sig med den havekunstneriske etik, de principielle forhold og haveelementerne og kirkegårdsproblemet helliges c. 30 sider. Det er et værk, som man gang på gang vil ty tilbage til.

Georg Boros: Lexikon der Botanik. Lommeformat, 276 s. Eugen Ulmer, Stuttgart 1958. DM. 12,—.

Dette lille lexikon omfatter over 5000 opslagsord (fagudtryk) med tilhørende forklaring, og forfatteren har særligt anlagt den for gartnere, studerende, lærere og forskere, og foruden den almindelige botanik er medtaget emner fra arvelighed og jordbundskundskab.

Vilh. Møller-Christensen: Bogen om Æbelholt kloster. 8°, 284 s., Dansk Videnskabs Forlag, Kbh. 1958. Kr. 30,—.

I forordet til denne bog om det nordsjællandske kloster Æbelholt siger nationalmuseets direktør, at den „udmærker sig ved alsidighed“, — og deri må man give ham ret. Der anlægges adskillige synspunkter til beskrivelse og vurdering af abbed *Vilhelms* og andres virke her, og det er et imponerende arbejde, som forfatteren *qua* forsker på stedet har udført. Det nutidige monument over abbedens virke for de syge er det rejste museum, og læserne af nærværende tidsskrift vil ganske naturligt særligt interessere sig for de derværende begravelsespladser, hvor der blev fundet 350 urørte grave, inde i klosteret eller udenfor på kirkegården, hvorom der fortælles s. 131 og flg. Der er grund til at takke både forfatteren og forlaget samt de forskellige *financiers* for, at bogen har kunnet komme frem, og den bør have den udbredelse, som rimelighed giver anledning til.

Gräber und Zeichen. 8°, 54 s. Arbeitsgemeinschaft Friedhof und Denkmal. München 1958. DM. 2,40.

Dette nydelige hefte har som undertitel: koret af sten, af træ og af jern, og det er forfattet anonymt, men vi kan røbe, at forfatter til både text og billeder er professor *Hans Döllgast* i München, som helt altruistisk har stillet materialet til den flittigt arbejdende og udgivende organisations rådighed. Det er fixt sat op og rummer på hver side en tegning af et gravmæle-motiv med tilhørende betragtninger. På de sidste sider stedfæstes illustrationerne. Skriftet er et godt led i de litterære arbejder for en bedre kirkegårdskultur.

Danmarks vilde planter er nu kommet til hefte 7 og 8, der bl. a. omfatter ranunkelfamilien og de korsblomstrede. Man glæder sig både ved den fyldige text og de gode naturtro farve-gengivelser af planterne.

Dansk Ligbrændingsforening har udsendt en sober brochure om „hvad man bør vide om ligbrænding“, der omfatter 8 sider text og billeder. Som motiv for ligbrænding angives: gravfreden, hygiejnen, økonomien og de samfundsmæssige hensyn. Der redegøres kort og nøjternt for kremationsprocessens forløb, og af statistikken fremgår det, at England fører i Europa med 28,3 %, og Danmark derefter følger med 27,6 % af alle døde.

Kataloger er modtaget fra *Verlag der Garten-schönheit*: en bogfortegnelse Buch und Spaten (Aachen), med en mængde nyttige optegnelser, — fra *J. E. Ohlsens enkes frøhandel* et med gartneriets hovedsorter 1959, — og et fra *Maskinfabriken Orax* (Sverige) med nyttige ting for kirkegårde (kistevogne, katafalker m. m.).

Föreningen Sveriges Kyrkogårdsföreståndare. Handlingar från XXI kongressen i Södertälje 5.—7. augusti 1958. Fol. 24 s. + 9 bilag.

Den nu foreliggende beretning om foreningens årsmøde, der efter svensk skik kaldes en kongres, er suppleret med et resumé over, hvor de 21 kongresser har været afholdt, og den indeholder iøvrigt beretning om dagenes forhandlinger og udflugter samt gengivelse af de holdte foredrag, hvilke ikke mindst er af lokalhistorisk betydning. Ved denne kongres skiftede foreningen iøvrigt formand, som allerede meddelt i VK 19 tillægs. 89.

Resolutioner m. m.

Kirkeministeriets skriv. af 4/11 55 (til stiftsøvrigheden over Haderslev stift) ang., at et **menighedsråd i et nærmere angivet tilfælde havde været uberettiget til at inddrage et gravsted og overdrage det videre til en anden, uanset at der ikke var betalt for dets fornyelse i overensstemmelse med kirkegårdsvedtægten.**

I et senest med stiftsøvrighedens erklæring af 2. juni 1955 hertil indsendt andragende har N. N. besværet sig over, at A. sogns menighedsråd har inddraget et gravsted på A. kirkegård, hvori hans forældre i sin tid er blevet begravet, idet menighedsrådet har påberåbt sig, at klageren ikke har fremsat begæring om fornyelse af gravstedets retten. Gravstedet, der efter det oplyste bestod af tre gravpladser, er derefter af menighedsrådet delvis overdraget til indehaveren af det tilstødende gravsted, der har benyttet gravstedet til begravelse af sin i 1954 afdøde hustru.

Klageren har anholdt om, at det pågældende gravsted ved ministeriets foranstaltning må blive tilbagegivet til ham. Som begrundelse for

sin besværing har klageren anført, at han var uvidende om, at der ved udløbet af første fredningsperiode i 1941 skulle betales for gravstedets retten fornyelse for endnu en fredningsperiode, samt at han stedse og senest omkring november 1953 har betalt graveren ved A. kirke for gravstedets vedligeholdelse. Endvidere har han gjort gældende, at der ikke efter udløbet af første fredningsperiode i 1941 er rettet henvendelse til ham om gravstedets fornyelse, hvorimod han i 1954 har modtaget meddelelse om gravstedets nedlæggelse, efter at dette delvis var overdraget til indehaveren af nabo-gravstedet og benyttet til begravelse af dennes afdøde hustru.

Menighedsrådet har, som bemærket, påberåbt sig, at klageren ikke i rette tid har fremsat ønske om gravstedets retten fornyelse og har i denne forbindelse henvist til bestemmelsen i § 17, stk. 3, i den af stiftsøvrigheden under 4. december 1928 stadfæstede vedtægt for A. kirkegård, der er sålydende:

„Når den tid, for hvilken et gravsted indehaves, er udløbet, og retten til gravstedet ønskes fornyet, må gravstedets indehaver selv i rette tid henvende sig til kirkeværgen derom. Sker dette ikke, hjemfalder gravstedet til kirkegården —“.

Menighedsrådet har videre forklaret, at gravstedet forlængst var slettet af kirkegårdsprotokollen, samt at det må antages, at der i overensstemmelse med den af kirkeværgen sædvanligt fulgte praksis i sin tid er givet meddelelse herom til klageren.

Endvidere har menighedsrådet anført, at den mellem N. N. og graveren indgåede aftale om gravstedets vedligeholdelse er rent privat og menighedsrådet uvedkommende. Graveren har i sin i sagen afgivne erklæring oplyst, at han til jul 1953 havde modtaget 20 kr. for vedligeholdelse af gravstedet i de sidst forløbne 2 år, og at han havde gjort kirkeværgen bekendt dermed.

Således foranlediget skal man meddele til efterretning og videre bekendtgørelse, at ministeriet efter det foreliggende må formene, at N. N. ikke har et retligt gennemførligt krav på, at gravstedet fuldtud påny udlægges til ham, da han ikke på den i vedtægten foreskrevne måde har fornyet dette, og en anden i god tro har fået det overdraget til brug ved en stedfunden begravelse. Men ministeriet må udtale sin beklagelse i anledning af det passerede og sin misbilligelse af menighedsrådets fremgangsmåde i det foreliggende tilfælde, idet ministeriet finder det meget ukorrekt fra menighedsrådets (kirkeværgens) side, at man med

kendskab til, at klageren betalte for gravstedets vedligeholdelse, har overdraget gravstedet til en anden uden forinden at have adviceret klageren.

Yderligere bemærkes, at i tilfælde, hvor der — som i det foreliggende — i kirkegårdsvedtægten er fastsat en takst, for hvilken vedligeholdelse af gravsteder udføres „af kirkegården ved dennes graver“, men hvor menighedsrådet dog overlader det til graveren at indgå sådanne aftaler, kan menighedsrådet ikke være berettiget til at ignorere aftalerne, jfr. foran, og uden at avertere vedkommende gravstedsejer inddrage hans gravsted.

Man skal under disse omstændigheder henstille til menighedsrådet at vise sig så kulant som muligt over for N.N. og — såfremt han ønsker det — at gengive ham retten til den gravplads i det omhandlede gravsted, hvorover der ikke er disponeret, samt den ved siden heraf liggende gravplads.

Det tilføjes, at afgørelsen af spørgsmålet om N.N.s ret til gravstedet i sidste instans henhører under domstolene.

Kirkeministeriets skriv. (22/11 1955 til stiftsøvrigheden over Viborg stift) om, hvorvidt kirkebetjeningen i et nærmere angivet tilfælde havde krav på særskilt betaling for medvirken ved begravelse af en udensogns boende.

I et med hr. stiftamtmandens og Deres Højærværdigheds erklæring af 18. oktober 1955 hertil indsendt andragende har Koberup sogns menighedsråd forespurgt, hvorvidt der måtte tilkomme kirkebetjeningen ved Koberup kirke honorar for medvirken ved en begravelse på Koberup kirkegård af en kvinde, der siden 1940 har været patient på sindssygehospitalet i Viborg.

Det fremgår af sagen, at den pågældende i sin tid blev indlagt på nævnte hospital fra Koberup sogn, samt at hendes forældre er begravet på Koberup kirkegård.

Endvidere er det oplyst, at det i regulativet angående kirkebetjeningens forhold er fastsat, at kirkebetjeningen giver afkald på honorar i tilfælde, hvor der ved vielser eller begravelser af udensogns boende skønnes at være en naturlig tilknytning til sognet, ligesom det er oplyst, at kirkebetjeningen i det foreliggende tilfælde ikke har rejst sådant krav.

I anledning heraf skal man meddele til efterretning og videre bekendtgørelse, at den pågældende kvinde, der står tilmeldt folkeregisteret i Viborg, måtte anses for udensogns boende, og at der derfor ikke på grund af bestemmelsen i § 48 i lov af 12. juli 1946 om folkekir-

kens lønningsvæsen uden for København og Frederiksberg m. m. havde været noget til hinder for at opkræve særskilt vederlag til kirkens betjening for dens medvirken i et tilfælde som det her omhandlede.

Derimod er ministeriet ikke på det foreliggende grundlag i stand til at afgøre, om den omstændighed, at kirkebetjeningen ifølge regulativet for deres virksomhed på forhånd har givet afkald på særskilt honorar i tilfælde, hvor der skønnes at være tilknytning til sognet, i det omhandlede tilfælde har afskåret kirkebetjeningen fra at kræve særskilt honorar, men ministeriet må dog være tilbøjeligt til at mene, at den pågældende, der som nævnt „var indlagt på sindssygehospitalet i Viborg fra Koberup sogn“, og hvis forældre ligger begravet på Koberup kirkegård, har haft en så nær tilknytning til sognet, at kirkebetjeningen i henhold til det i regulativet givne afkald har været afskåret fra at kræve særskilt honorar.

Kirkeministeriets skriv. (7/12 1955 til stiftsøvrigheden over Haderslev stift) om, hvem rådgighedsretten over et gravsted, hvori en ægtemand og hans tidligere afdøde hustru var begravet, tilkom i et tilfælde, hvor den afdøde ægtemand efterlod sig hustru af andet ægteskab foruden børn af første ægteskab.

I et med stiftsøvrighedens erklæring af 21. november 1955 hertil indsendt andragende har sognepræst for A. menighed N. N. for enkefru O. O. udbedt sig ministeriets afgørelse med hensyn til, om fru O. O. har rådgighedsret over hendes afdøde ægtefælle A. O.'s gravsted på Korning kirkegård, eller om denne ret alene tilkommer afdøde A. O.'s børn af 1. ægteskab.

Endvidere har sognepræsten forespurgt, om A. O.'s børn af 1. ægteskab vil kunne modsætte sig, at enkefru O. O. til sin tid begravnes i gravstedet.

Det er i sagen oplyst, at A. O. blev begravet i det pågældende gravsted i 1935 ved siden af sin i 1916 afdøde første hustru — — —, samt at hans søn af 1. ægteskab ved gravstedsrettens fornyelse i forbindelse med faderens begravelse erholdt gravfæstebrev udstedt til sig, ligesom han i indeværende år mod erlæggelse af den herfor i kirkegårdsvedtægten fastsatte takst af 10 kr. 50 øre har fornyet gravstedsretten for tiden indtil den 1. januar 1976.

Det er endvidere oplyst, at fru O. O. har bidraget til — og i de seneste år alene har varetaget — gravstedets vedligeholdelse.

I anledning heraf skal man meddele til efterretning og videre bekendtgørelse, at retten til det pågældende gravsted efter ministeriets for-

mening må tilkomme de nærmeste efterladte, d. v. s. de to fællesbørn i første ægteskab og den nulevende enke i andet ægteskab, i fællesskab. Det er i denne forbindelse uden betydning, til hvem gravfæstebrevet i sin tid er udstedt, jfr. herved østre landsretsdom af 9. april 1953 (G.R. 1951—52, pag. 313—14).

Med hensyn til det andet af sognepræsten rejste spørgsmål må ministeriet være tilbøjeligt til at mene, at børnene af første ægteskab *ikke* kan modsætte sig, at enken ved sin død begraves i det omhandlede gravsted, forudsat naturligvis at pladsforholdene tillader det.

Det tilføjes, at spørgsmålenes afgørelse i sidste instans henhører under domstolene.

Kirkeministeriets skriv. (9/12 1955 til Århus begravelsesvæsen) om, **hvordan en kirkegårdsbestyrelse bør forholde sig, når ingen af en afdødes efterladte — ejheller den ifølge begravelsesvæsenets bøger brugsberettigede — er villig til at afholde udgiften ved et gravsteds vedligeholdelse.**

I skrivelse af 16. november 1955 har begravelsesvæsenet forespurgt, hvorledes der vil være at forholde i et tilfælde, hvor en person, der i begravelsesvæsenets bøger er noteret som indehaver af brugsretten til et gravsted på Århus nordre kirkegård, og som hidtil har afholdt udgifterne ved gravstedets ren- og vedligeholdelse ved begravelsesvæsenets foranstaltning, har vægret sig ved at efterkomme en henvendelse fra begravelsesvæsenet om fortsat afholdelse af disse udgifter.

Det fremgår af sagen, at der senest er foretaget begravelse i det pågældende gravsted i 1940 og at brugsretten til gravstedet da blev fornyet for tiden indtil den 31. december 1960. Det er endvidere oplyst, at den person, der i begravelsesvæsenets bøger er noteret som indehaver af brugsretten til gravstedet, er en datter-søn af den i gravstedet senest begravede, og at han i sin tid har erholdt afdødes bo udlagt til erstatning for begravelsesudgifterne, men at han nu over for begravelsesvæsenet har gjort gældende, at han ikke er gravstedsejer.

Under henvisning hertil har begravelsesvæsenet derhos forespurgt, hvorledes begrebet „gravstedsejer“ skal fortolkes, og hvorledes der bør forholdes, for at bestemmelsen i § 5, stk. 3, i kgl. anordning om kirkegårde af 20. april 1953 skal kunne bringes i anvendelse.

Således foranlediget skal man herved meddele, at ministeriet ikke på det foreliggende grundlag ser sig i stand til at udtale sig om, hvorvidt den pågældende kan anses som „gravstedsejer“, og at man ejheller ser sig i stand til

i almindelighed at definere begrebet „gravstedsejer“.

Efter den anledning, sagen dertil giver, skal man endvidere bemærke, at begravelsesvæsenet, såfremt ingen af afdødes efterladte vil afholde udgifterne ved gravstedets ren- og vedligeholdelse ved begravelsesvæsenets foranstaltning, og de pågældende ejheller på anden måde drager omsorg for gravstedets tilbørlige ren- og vedligeholdelse, må være henvist til i overensstemmelse med bestemmelserne i § 23, stk. 2, i bekendtgørelse nr. 455 af 23. september 1947 af lov om vedligeholdelse af kirker og kirkegårde m. v. og § 5, stk. 3 og 4, i fornævnte kgl. anordning af 20. april 1953, at lade gravstedet ryddeliggøre og derefter enten lade det tilplante eller tilså med græs eller udlægge med grus, hvorimod der ikke haves hjemmel til ved domstolene at indtale fordring på betaling for gravstedets ren- og vedligeholdelse, ligesom der ejheller haves hjemmel til at inddrage gravstedet til ny benyttelse før udløbet af det tidsrum, for hvilket det er bortfæstet.

Kirkeministeriets skriv. (9/2 1955 til stiftsøvrigheden over Haderslev stift) ang. **tilladelse til opførelse af et gravmonument med rum til askeurner.**

I et med stiftsøvrighedens erklæring af 16. november 1954 hertil indsendt andragende har bestyrelsen for Vejle kirker og kirkegårde anholdt om godkendelse af, at der i henhold til de hoslagt tilbagefølgende, af arkitekterne C. og K. Hess-Petersen, Vejle, udarbejdede tegninger opføres et monument på Vejle nordre kirkegård på et gravsted, der agtes erhvervet af fabrikant N. N., Vejle, hvorhos bestyrelsen har anholdt om tilladelse til, at dette monument, der udføres af jernbeton og mursten og indrettes med 8 rum, anvendes til anbringelse af urner indeholdende asken af afdøde medlemmer af gravstedsejerens familie.

Det er i sagen oplyst, at rummene i monumentet efter indsætning af urner vil blive lukket på en måde, der umuliggør uberettiget fjernelse af urnerne.

Ministeriet har om sagen brevvekslet med justitsministeriet, der i skrivelse af 19. januar 1955 har meddelt nærværende ministerium bemyndigelse til på justitsministeriets vegne at godkende indretningen af det omhandlede columbarium, jfr. herved § 4 i lov af 18. april 1950 om ligbrænding.

I anledning heraf skal man meddele til efterretning og videre bekendtgørelse, at ministeriet godkender, at der anbringes og indrettes et gravmonument som foreslået.

Idet man henleder opmærksomheden på de ret betydelige udgifter, der vil kunne medgå til monumentets fjernelse til sin tid, når gravstedet skal nedlægges, skal man henstille til kirkegårdsbestyrelsen, om ikke det bør stilles som vilkår over for gravstedsejeren, at der gennem hensættelse af et hertil beregnet beløb eller på anden måde skabes sikkerhed for, at monumentets fjernelse til sin tid sker uden udgift for kirkegården.

Kirkeministeriets skriv. (½ 1955 til konservator N. N.) om, **hvorledes der skal forholdes med opgravede skeletdele fra sløjfede grave.**

I anledning af Deres hertil indsendte andragende af 28. januar 1955, hvori De har anholdt om til brug for Deres arbejde som konservator at måtte få udleveret kranier og andre skeletdele fra sløjfede grave på kirkegårdene i Nørresundby, skal man herved meddele, at i medfør af bestemmelsen i § 24, stk. 3 i bekendtgørelse nr. 455 af 23. september 1947 af lov nr. 282 af 30. juni 1922 om vedligeholdelse af kirker og kirkegårde m. v. skal ligrester, såfremt de opgraves — bortset fra de tilfælde, hvor brænding kan finde sted i medfør af lov nr. 162 af 18. april 1950 om ligbrænding — nedgraves samlet og sømmeligt i samme gravsted eller andetsteds på samme eller på anden kirkegård, hvorfor det ansøgte ikke kan imødekommes.

Kirkeministeriets skriv. (1½ 1955 til stiftsøvrigheden over Fyens stift) om, **hvorvidt det bør tillades, at der opsættes individuelle gravsten på tyske flygtninges grave.**

I et med hr. stiftamtmandens og Deres Højærværdigheds erklæring af 18. januar 1955 hertil indsendt andragende har Tranderup sogns menighedsråd forespurgt, om det vil kunne tillades de efterladte efter en i 1946 afdød, på Tranderup kirkegård begravet tysk flygtning at opsætte en gravsten på afdødes gravsted.

I anledning heraf skal man meddele til efterretning og videre bekendtgørelse, at der i nogen tid har været ført forhandlinger med tyske myndigheder om en eventuel flytning af tyske kriger- og flygtningegrave, således at disse samles på et mindre antal kirkegårde, og at ministeriet under hensyn hertil må finde det rettest, at der ikke gives tilladelse til opsætning af individuelle gravsten på de nuværende grave.

Kirkeministeriets skriv. (1¼ 1955 til stiftsøvrigheden over Ribe stift) om, **hvorvidt der kunne ydes en tjenestemandsansat kirkegårdsgartner et „ledertillæg“.**

I et med stiftsøvrighedens erklæring af 4. januar 1955 hertil indsendt andragende har A. menighedsråd anholdt om ministeriets godkendelse af, at der fra den 1. april 1955 at regne tillægges kirkegårdsgartner ved A. kirke N. N., der siden den 1. april 1948 har været ansat som tjenestemand i den nævnte stilling med lønning i 1. lønningsklasse (grundløn 2.310 kr.), et „ledertillæg“ på 600 kr. årlig.

Til støtte for dette andragende har menighedsrådet bl. a. anført, at kirkegårdsgartnerens arbejde er blevet stadig mere omfattende, efterhånden som nye dele af kirkegården er blevet inddraget til begravelsesplads, hvilket har medført, at der nu det meste af året må beskæftiges to eller flere mænd på kirkegården under kirkegårdsgartnerens ledelse.

Endvidere har menighedsrådet oplyst, at rådet har ovedraget kirkegårdsgartneren vedligeholdelsen af anlægget ved A. kirke.

I anledning heraf skal man meddele til efterretning og videre bekendtgørelse, at der ikke haves hjemmel til som ansøgt at yde den pågældende et „ledertillæg“, men at ministeriet efter omstændighederne kan bifalde, at der tillægges kirkegårdsgartneren et særskilt vederlag på indtil 600 kr. for varetagelsen af arbejdet med vedligeholdelse af anlægget ved A. kirke.

Det tilføjes, at det pågældende særlige vederlag må bortfalde, såfremt kirkegårdsgartnerens lønning ved ikrafttræden af nye lønningslove forhøjes.

Kirkeministeriets skriv. (¼ 1955 til stiftsøvrigheden over Fyens stift) ang. **fastsættelse af takster for erhvervelse af gravsteder på en kirkegård.**

I skrivelse af 27. januar 1955 har stiftsøvrigheden ved at fremsende det hoslagt tilbagefølgende andragende fra Svendborg kirkegårdsbestyrelse om approbation på en række ændringer i „Reglement og takster for Svendborg kirkegårde“ udbedt sig ministeriets afgørelse med hensyn til, om kirkegårdsbestyrelsens ønske om at ophæve den i det nugældende reglements § 2 I indeholdte bestemmelse om en særlig lav betaling for gravsteder „i rækkefølge“ bør imødekommes.

(fortsættes)